HELSINGIN ULOSOTTOVIRASTO
PL 190 (Mäkelänkatu 2 A)
00511 HELSINKI
Puhelin 029 56 22600, Telekopio 02956 22611
Sähköposti helsinki.uo@oikeus.fi

17.9.2019

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys HE 71/2018 vp

Pyydettynä lausuntona käsiteltävänä olevassa asiassa Helsingin ulosottovirasto esittää kunnioittavasti seuraavaa:

Nykytila

Ulosottolainsäädäntö on ollut voimakkaan kehitystyön kohteena 1990-luvun puolivälistä lähtien. Ulosottolainsäädäntö vastaa nykyisellään ulosottomenettelyä koskevin osin varsin hyvin tämän päivän tarpeisiin.

Organisaatio

Uudistuksen tavoitteena on tehokkuuden ja taloudellisuuden lisääminen. Tähän pyritään siirtymällä yhden viraston malliin ja siten päällekkäisiä kustannuksia karsimalla. Tätä on pidettävä kannatettavana.

Perinnän jakaminen

Perinnän jakamisella pyritään toisaalta tehostamaan perintää ja toisaalta pienentämään palkkakustannuksia. Tältä osin uudistus sisältää myös riskejä. Perinnän jakamisen piloteissa ei käsittääksemme ole voitu testata jakamista sellaisena, kun sen on tarkoitettu tulevassa ulosottolaitoksessa toimivan, koska piloteissa ei ole voitu testata aluesidonnaisuudesta luopumista, joka käsittääksemme on yksi perinnän jakamisen keskeinen elementti. Pilottien ei ole voitu todeta tehostavan perintää, mutta ei toisaalta myöskään heikentäneen sitä. Eri virastojen tuloksen pilotoinneista poikkeavat toisistaan. Järjestelmän muuttuessa pysyväksi keskeinen ongelma voi hyvinkin olla perusperinnän ulosottotarkastajien työssä jaksaminen, koska työ tulee esitetyssä muodossaan olemaan hyvinkin pakkotahtista nykyiseen ulosottomiehen työhön verrattuna, sekä myös vähemmän arvostettua heikomman palkan muodossa. Nykyisin kihlakunnanulosottomiehen tehtävissä määräaikaisina toimivat korkeasti koulutetut nuoret eivät tule tähän tehtävään hakeutumaan.

Perinnän jakamisessa pääasialliset säästöt tulevatkin siis palkkakustannusten leikkaamisesta, kun osa työstä suoritetaan halvemmalla työvoimalla.

Jakamisella haetaan myös sitä, että ns. laajassa perinnässä hoidettavien velallisten osalta perimistulos paranisi, kun toimitusmiehillä olisi käsiteltävänään nykyistä pienempi määrä velallisia. Tämä on epävarmaa koska nykykyinenkin työtapa johtaa niin hyvään tulokseen, että velallisten tilanteen nykyistä tarkempi tutkiminen ei todennäköisesti paranna tulosta merkittävästi.

Esityksessäkin on todettu olevan pelättävissä, että perinnän jakaminen saattaa heikentää perimistulosta ainakin lyhyellä tähtäimellä. On myös vaarana, että heikentyminen jatkuu epämääräisen ajan.

Perinnän jakamiseen liittyy nykyisen kihlakunnanulosottomiehen virkanimikkeen korvautuminen laajan täytäntöönpanon ulosottoylitarkastajan nimikkeellä ja perustäytäntöönpanon ulosottotarkastajan nimikkeellä. Tässä yhteydessä asian merkitys tuntuu vähäiseltä, mutta siitä aiheutuu kuitenkin merkittäviä haittavaikutuksia erityistäytäntöönpanolle, josta jäljempänä.

Erityistäytäntöönpano

Erityistäytäntöönpano esitetään muodostettavaksi omaksi toiminnokseen oman valtakunnallisen johdon alle. Tämä on kannatettava uudistus edellyttäen, että erityistäytäntöönpanon tukitoiminnot, jotka nykyisin on turvattu erikoisperinnän "isäntäviraston" toimesta, turvataan myös jatkossa. Esitys mahdollistaa erityistäytäntöönpanon järjestämisen tasapuolisin kriteerein koko maahan. Tämä on tärkeää, koska juuri erityisperintä vastaa ulosottolaitoksen osuudesta harmaan talouden vastaisessa työssä. Erityisperintä vastaa myös YK:n ja EU:n määräämien pakotteiden täytäntöönpanosta sekä terroristivarojen jäädyttämisestä.

Nykyisessä erikoisperinnässä, tulevassa erityistäytäntöönpanossa käsiteltävien asioiden laatu on nykyiseen normaaliperintään ja myös tulevaan laajaan täytäntöönpanoon verrattuna huomattavasti vaativampaa. Tämän vuoksi erityistäytäntöönpanon kihlakunnanvouti ei voi johtaa yhtä suurta määrää toimitusmiehiä kuin laajan täytäntöönpanon kihlakunnanvouti. Nykyisessä järjestelmässä asia on ratkaistu luomalla jo 90-luvun lopulla väliporras, ylitarkastaja, joka toimii kihlakunnanvoudin apuna ulosottovalituksiin annettavien lausuntojen kirjoittamisessa sekä käytännön työnjohdossa. Ylitarkastajat ovat koulutukseltaan oikeustieteen maistereita. Asialla on erityistäytäntöönpanon toimintakyvyn kannalta huomattava merkitys, kun lähes kaikista siellä käsiteltävistä asioista valitetaan käräjäoikeuteen ja oikeudenkäyntien määrällä on ratkaisevan suuri merkitys työmäärässä.

Perinnän jaon yhteydessä suoritettava nimikemuutos johtaa esityksen mukaan siihen, että ylitarkastajan nimike, joka ei ole tähänkään mennessä ollut kirjattuna lainsäädäntöön, jää pois ja kaikista laajan- ja erityistäytäntöönpanon toimitusmiehistä tulee ulosottoylitarkastajia. Tämä puolestaan johtaa kestämättömään tilanteeseen ainakin suurimmassa erityistäytäntöönpanon yksikössä, jossa toimitusmiehiä on kahdeksan kihlakunnanvoutia kohti. Yhden toimitusmiehen työllistävä vaikutus kihlakunnanvoudin työmäärään on laajan täytäntöönpanon toimitusmieheen verrattuna moninkertainen. Mainittakoon, että Etelä-Suomen laajan täytäntöönpanon yksikössä laajan täytäntöönpanon toimitusmiehiä tulisi olemaan kuusi kihlakunnanvoutia kohti. Muutos heikentää merkittävästi erityisperinnän toimintaedellytyksiä.

Esitystä laadittaessa ei selvästi ole juurikaan hyödynnetty erityistäytäntöönpanon asiantuntemusta, kun tämä seikka on jätetty huomiotta. Asia olisi korjattavissa suhteellisen yksinkertaisesti lakiesityksen 1 luvun 7§:n muutoksella jättämällä käyttöön nykyinen kihlakunnanulosottomiehen nimike laajassa- ja erityistäytäntöönpanossa sekä lisäämällä pykälään nykyisin jo käytössä oleva ylitarkastajan nimike. Kihlakunnanvoutienkin osalta kihlakunta- alkuinen nimike on tarkoitus säilyttää.

Virkoihin nimittämisestä

Tehtävien siirroissa esityksessä todetaan noudatettavan valtion virkamieslainsäädäntöä. Asia on luonnollisesti näin, mutta kun otetaan huomioon se, että rakenneuudistuksen valmistelun vuoksi ulosottolaitoksessa ei noin kuuteen vuoteen ole nimitetty henkilöitä vakinaisiin virkoihin, tämä johtaa siihen, että huomattava

määrä henkilöitä tulisi uudistuksessa siirretyksi virkaan, joka vastaa sitä, mikä hänen virkansa on vuosia, ehkä kuusi vuotta sitten ollut. Kohtuuttomana on myös pidettävä sitä, että tuon kuusi vuotta tulevan rakenneuudistuksen vuoksi määräaikaisessa kihlakunnanulosottomiehen tehtävässä ansiokkaasti toiminut virkamies menettäisi kelpoisuutensa hoitamaansa tehtävään muuttuneiden kelpoisuusvaatimusten johdosta, kun taas lähes samaan aikaan tehtävään tullut, mutta tuolloin vakituisen viran saanut voisi siirtymäsäännöksen mukaan jatkaa vastaavassa tehtävässä.

Ulosottotoimen hallinnosta annettavaksi esitettävän asetuksen voimaantulosäännöksen perusteella näyttäisi siltä, että myös määräaikainen virkamies olisi nimitettävissä ulosottoylitarkastajan virkaan, vaikka hän ei täytä kelpoisuusvaatimuksia. Lakiesityksen yleisperustelujen mukaan näin ei kuitenkaan olisi. Uudistuksen pitkä valmisteluaika huomioon ottaen näin tulisi voida menetellä.

Lopuksi

Kysymyksessä on varsin suuri hanke, jonka tavoitteet painottuvat taloudellisiin vaikutuksiin. Myös hankkeen suurimmat riskit ovat taloudellisia. Tähänastisessa keskustelussa hanketta on arvioitu tarkastellen ulosoton bruttomenoja, jättäen varsin vähälle huomiolle sen, että ulosottolaitos kustantaa jo nykyisin itse noista menoista 80 %.

Riskien osalta on muistettava, että jo kahden prosentin lasku perintätuloksessa maksaa valtiolle ulosoton säästötavoitteen verran saamatta jääneinä tuloina.

Johtava kihlakunnanvouti Visa Kallio